

## Nema života bez suživota

*Treći svjetski kongres za apostolat laika  
(Rim, 11.-18. listopada 1967.)*

Ljiljana Matković-Vlašić

*mvlasic@mef.hr*

U povodu obilježavanja 50. obljetnice početka Drugoga vatikanskog koncila nisam primijetila da je bio spomenut Treći svjetski kongres za apostolat laika koji se održao u Rimu davne 1967. kao izravna posljedica Koncila. Taj veliki susret laika iz cijeloga svijeta poklapa se kod nas i s početkom pokoncilske obnove koja je u Hrvatskoj značila veliku duhovnu živost i zamah nakon nekoliko desetljeća nametnute šutnje. Ulogu laika u Crkvi isticali su i pape koji su vodili Crkvu prije Koncila. Pa je tako Pio XII. naglašavao da su laici u prvim redovima Crkve i da je po njima Crkva životno načelo ljudskoga društva. O Prvom i Drugom svjetskom kongresu za apostolat laika, koji su održani 1952. i 1957. osobno ne znam ništa, jer prije Drugoga vatikanskog koncila nismo praktički imali nekih informacija o crkvenim zbivanjima u svijetu, a ako ih je i bilo, prikazivani su kao nebitne, usputne činjenice. Uvjerljivo djeluje tvrdnja da su upravo ta dva kongresa, koja su prethodila Koncilu, na neki način pripremila teren za nj, što nimalo ne umanjuje ulogu Ivana XXIII. Koncil se može doimati kao plod njegove iznenadne i neočekivane odluke, ali za ostvarenje svake odluke potreban je i povoljan kontekst. U taj se kontekst svakako uklapaju i napori prethodnika.

No vratimo se na Treći svjetski kongres za apostolat laika koji je održan u Rimu od 11. do 18. listopada 1967. i na kojem se okupilo 3000 zastupnika iz 110 zemalja. Bilo nas je vrlo mnogo iz tadašnje države. Službeno je naveden broj 32. Valja reći da su se i neki mladi svećenici pridružili nama laicima. Bili smo puni nekog čudnovatog poleta, svjesni važnosti trenutka, pa smo uspjeli dati i zapažene prinose u raspravama i završnim dokumentima.

Evo naslova Kongresa: *Narod Božji na putovima ljudi*. Već se u tom naslovu vidi težnja da se krene smjernicama onih važnih koncilskih konstitucija kakve su bile *Lumen gentium* i *Gaudium et spes*. Kongres je u pravom smislu te riječi bio velik susret sa svijetom koji može imati sretnu budućnost samo ako ostvaruje ono što Talijani nazivaju *convivenza*, a mi Hrvati suživot. Nema života bez suživota. A to znači bez susreta, bez dijaloga, bez solidarnosti. Teme socijalne nepravde, ratova, rasizma, gladi u svijetu bile su na dnevnom redu.

Program Kongresa imao je dva dijela: prvi je dio nosio naslov: *Današnji čovjek*, a drugi: *Laici u obnovi Crkve*. Kao što vidimo, trebalo je sagledati radosti i nade, tuge i tjeskobe suvremenog čovjeka, ali i utvrditi udio laika u postkoncilskoj obnovi Crkve. Oba ova dijela programa bila su povezana izlaganjem čuvenog teologa, dominikanca Yvesa M. J. Congara:<sup>1</sup> *O Božjem pozivu*. Congar je, govoreći o Božjem pozivu, naglasio da taj poziv ide kroz povijest, kroz sve događaje čovječanstva koji se na zemlji ostvaruju u ovozemaljskoj, vremenitoj dimenziji.

U svom pozdravnom govoru predsjednik Kongresa Vittorino Veronese naglasio je da nazočni skup delegata najbolje pokazuje jedinstvo, ali i raznolikost katolika. Potaknuo je prisutne da ne budu samo slušači, nego da i govore kako bi njihove zamisli postale svojina svih, pa i onih koji nisu prisutni. Naveo je glavni slogan za apostolat laika sadržan u tri glagola: *vidjeti, prosuđivati, djelovati*. Dalje je istaknuo da Drugi vatikanski koncil zahtijeva otvoren dijalog između crkvene hijerarhije i laikata kao i dijalog između samih laika.

Da bi se dijalog ostvario, nužne su dvije vrline: skromnost i otvorenost prema drugima. (Ne treba zaboraviti da dio čovječanstva, a i dio našega hrvatskog stanovništva, kako su pokazale nedavne žučne rasprave o 4. modulu Zdravstvenog odgoja, na Crkvu gleda kao na neku staromodnu ustanovu i neki element moći. Valja ih uvjeriti da Crkvi, odnosno Božjem narodu nije do gospodarenja i vladanja ljudima nego do služenja.)

Tajnik Kongresa Nizozemac Thom Kerstiens spomenuo je *demokratizaciju teologije*, odnosno potrebu da laici postavljaju pitanja kleru na način koji vodi računa o njihovim specifičnim iskustvima. U vrtlogu svakodnevnog života iskrsavaju pitanja koja zahtijevaju odgovor Božjeg naroda. Namjerno koristim taj koncilski naziv za Crkvu, jer i danas, toliko godina nakon tog kongresa, najčešće se u raspravama poistovjećuje Crkvu s crkvenom hijerarhijom. I tada se postavljalo pitanje rata i mira, društvene pravde, činjenice da u svijetu (a vrlo uočljivo danas i kod nas!) neki žive u izobilju dok drugi gladuju, pitanje mladeži koja ne vidi vrijednosti za koje bi se borila pa se prepušta stihiji pomodnih ekscentričnosti itd. Razvoj tehnologije, nažalost, nije pridonio afirmaciji kršćanskih vrednota, koje su *par excellence* ljudske vrednote, a po kojima se kršćanstvo približilo i drugim velikim svjetskim religijama, kao što je pokazala čuvena *Deklaracija o svjetskoj etici* (objavljena i na hrvatskom jeziku 1997.). Kerstiens je naveo primjer koji i danas ima snagu kakvu je imao tada u Rimu pred brojnim delegatima: »I mi kršćani mogli bismo pridonijeti tome da naša djeca jednom kad ih budu pitali, gdje ste bili na odsluženju vojnog roka, odgovore: Gradio sam cestu u Kambodži, radio sam u bolnici u Kongu, pomagao beskućnicima u Indiji...« (Nakon pedeset proteklih godina naši mladići mogu reći: »Ukinut je

<sup>1</sup> Kardinal Yves Marie Joseph Congar (1904.-1995.), bio je francuski dominikanac, svećenik koji je kao teolog sudjelovao u Drugom vatikanskom koncilu (1962.-1965.); u svojem se radu osobito zalagao za ekumensku ideju.

vojni rok!« Ali isto tako mogu reći: »I kod nas je sve više beskućnika.« Da, sve više je žrtava banaka koje, umjesto da služe svijetu, vladaju svijetom. No, neće-mo sada o tome, makar nam se upravo to stalno nameće kao najveći svjetski i domaći problem.)

Na Kongresu su posebno zanimljivi bili sastanci u skupinama na kojima su sudionici, njih najviše dvadesetak, bili okupljeni prema jezicima koje govore i temama koje ih zanimaju. Tu su iznosili svoja mišljenja, raspravljali i nastojali izvući neke zaključke. Evo naslova tih tema: *Duhovna ponašanja današnjeg čovjeka*, *Obitelj u današnjoj evoluciji društva*, *Suradnja muškaraca i žena na različitim područjima društvenog života*, *Napetosti između generacija*, *Društvena komunikacija*, *Razvitak i društvene odgovornosti u planetarnom društvu*.

Drugi niz sastanaka u skupinama imao je kao polazište anketu koja je provedena prije Kongresa i koja je prikupila iskustva u svezi ostvarenja i izučavanja koncilskih dokumenata. Naslovi su bili sljedeći: *Pružanje kršćanske poruke u oblicima koji su prilagođeni senzibilitetu današnjeg čovjeka*, *Kršćanski nauk u školama i izvan škola*, *Nove metode u obrazovanju kršćana za njihovu zadaću u svijetu*, *Dijalog unutar Crkve*, *Zadaće laika u obnovi crkvenih zajednica*, *Osvremenjenje organizacija za laike*, *Udio laika u misionarskoj djelatnosti Crkve*, *Ekumenski dijalog i suradnja*.

Budući da sam u oba niza bila u skupinama s prvom temom (*Duhovna ponašanja današnjeg čovjeka* i *Pružanje kršćanske poruke u oblicima koji su prilagođeni senzibilitetu današnjeg čovjeka*), reći ću nešto o tome. Kad čitam svoje bilješke iz tog vremena, iznenađuje me aktualnost onoga što sam zapisala. Kao da nije prošlo više desetljeća, unatoč digitalnoj tehnologiji o kojoj tada većina nas nije ni sanjala. Svoje tadašnje bilješke navest ću bez ikakve promjene upravo zato jer nekih spektakularnih promjena nema.

Dakle, evo, tih bilježaka: *Pitanje Boga i vjere postavlja se danas drukčije nego nekada. Ljudi naime nisu više skloni u svemu prepoznavati Božju prisutnost. Nauka tumači mnoge pojave, što ne znači da ona Boga negira, ali ipak današnji čovjek, promatrajući pojave oko sebe, manje od ljudi prošlih epoha misli na neko božanstvo. Svijet je, kako se to moderno kaže, desakraliziran ili sekulariziran (posvjetovljen). Jedan je predstavnik iz Afrike rekao da je ta pojava evidentna i u Africi koja je uvijek bila pojam za sakralno. Ova pojava ima svoju dobru stranu jer dovršava jedan proces koji je počeo još u Starom zavjetu. Taj proces budi svijest o zakonitoj autonomiji ljudskih i ovozemaljskih vrijednosti i pomaže nam da ispravno smjestimo odnose svijeta prema Bogu i Boga prema svijetu, lišava nas svake magičnosti u toj našoj relaciji prema Bogu, odnosno svega onoga što u svojoj biti nije kršćansko nego je rezultat raznih, često poganskih naslijeđa i običaja. Međutim, taj proces krije i opasnost. Autonomija ljudskih vrijednosti može naime značiti zatvaranje svijeta u sebe, nepriznavanje bilo kakvog otkupljenja koje ne bi dolazilo od njega samoga. Takav oblik sekularizacije (sekularizma) ima u stvari osobine nove religije, »svjetovne« religije, koja stoji u suprotnosti s*

objavom spasenja koju je dao Isus Krist. U svakodnevnom životu svjedoci smo takvih novih sakralizacija, idolopoklonstava, klanjanja zlatnom teletu itd. Međutim, uza sve to taj je proces u suvremenom svijetu pozitivan ukoliko pomaže kršćaninu da pročisti svoju vjeru od raznih suvišnosti i nebitnosti i da tako dođe do što autentičnije vjere.

Duhovna ponašanja današnjeg čovjeka vrlo su različita. Pa i oni koji ne pokazuju nikakvo zanimanje za molitvu ili općenito za vjerske manifestacije nisu ravnodušni kad se radi o osjećaju pravde, o solidarnosti s drugim ljudima. A ti osjećaji sami po sebi imaju bogato duhovno značenje. Mnogi su primijetili, a i mi sami primjećujemo, da ljudi koji ne vjeruju mogu biti vrlo osjetljivi za svjedočanstvo vjernika i osjećati za njih veliku simpatiju. Sve nam to govori da današnji čovjek, barem onaj koji se bori protiv egoizma u sebi i oko sebe, nije a priori zatvoren za duhovnu dimenziju. Čovjek danas želi da se poštuje njegova sloboda. U zemljama u kojima je rasprostranjena ateistička ideologija, javlja se veliki interes za religijska pitanja, i obrnuto, u zemljama gdje prevladava kršćanstvo, mnogi se zanimaju za marksizam i u njemu traže rješenja. (Kapitalizam koji se izopačio u neoliberalni kapitalizam upravo danas, nakon tolikih godina, okomljujući se na kršćanstvo i humanističke vrednote, stavlja ljudima u ruke Marxov »Kapital«.) Tako se događa da se vjernici i oni koji to nisu ipak zajedno nađu na istoj fronti, a to je borba za pravdu i ostale humanističke vrijednosti. Ono što je mnoge ljude odbilo od vjere jest stanoviti kršćanski mentalitet u lošem smislu te riječi: to su neki načini života, privrženost posebnim moralizmima i političkim uvjerenjima koja nemaju veze s vjerom. Obične ljudske vrijednosti, koliko god su autonomne i dostojne poštovanja, ipak ne mogu zamijeniti onaj originalan i jedinstven doprinos kršćanskih vrijednosti koje pokreće ljubav prema ljudima kao jedini istinski oblik ljubavi prema Bogu. S Kristom i po Kristu kršćanin radi za svoju braću i sa svojom braćom. Ozbiljno shvatiti čovjeka znači priznati mu njegovo osobno dostojanstvo, ali i prepoznati u njemu Krista. Krist nije umro samo za neke. Krist je umro za svakoga od nas. Zar to ne daje svakom čovjeku posebnu vrijednost?

Kršćanin je svjestan da zahvaljujući milosti nosi u sebi bogatstvo koje nadilazi sve ljudske vrijednosti. Ljubav prema Bogu i ljudima tjera ga da i druge učini dionicima tog bogatstva. Ali na koji način? Je li potrebno uvijek govoriti da se radi u ime Boga, u ime Kristova nauka? Ne, to nije uvijek potrebno. Ima trenutaka kad je o tome bolje šutjeti, ako ne želimo druge još više zatvoriti za poruku koju nosimo. Međutim, pravi kršćanski život postaje tajna za druge i oni će sami upitati što je to što omogućuje takav život. Na to pitanje znamo odgovor. (Naša je delegacija, ako se dobro sjećam, upravo naglasila tu potrebu stanovite diskrecije!)

Navest ću još neke ulomke svojeg tadašnjeg izvještaja (objavljeno u *Svescima* od 7. studenog 1967.): *Da bi kršćanska poruka bila dostupna senzibilitetu današnjeg čovjeka (riječ je o čovjeku prije 50 godina!) ona mora biti lišena svih*

*natruha arhaične i mitološke misli. Koje su to misli? 1. Shvaćanje Boga kao nekoga koji ispunjava sve one praznine koje ne može ispuniti nauka i tehnika. 2. prikazivanje Boga kao utjehe i utočišta u koje se ljudi sklanjaju pred životnim teškoćama ili pak prikazivanje Boga kao garancije nekog reda koji je često u stvari društveni nered. Sve to nije Bog u kojega mi vjerujemo. To su idoli koji trebaju nestati kako bi vjera u Boga mogla postići svoju čistoću i izvornost.*

*Nema suprotnosti između Crkve koja je nositeljica Kristove poruke i napora čovječanstva u traženju ljudskih vrijednosti. Između njih postoji komplementarnost...*

*Naglašena je također i potreba da kršćanska poruka bude jezično pristupačna današnjem čovjeku te da bude priopćavana kratko i jasno s obzirom na to da je tempo života užurban (kao da je danas rečeno, a ne prije pedeset godina!) Jasno je da je ta poruka najprihvatljivija onda kad se svjedoči cjelokupnim životom, a ne samo riječima, i kad se svjedoči u središtu svih modernih preokupacija današnjeg čovjeka.*

*Ukazana je i potreba da se provedu naučne ankete da bi se dala vrijednost tradicijama, običajima te društveno-ekonomskim uvjetovanostima raznih kulturnih i etničkih grupa diljem svijeta. Sjećam se izjave jednog alžirskog misionara koji u dvadeset godina svojega rada nije uspio obratiti na kršćanstvo ni jednoga muslimana. (Danas je gotovo posve napušten takav vid prozelitizma!) Ali on kaže da je zadovoljan jer, ako ništa drugo, pomogao je muslimanima da budu bolji muslimani. (Spomenuti misionar i sam je shvatio ono što toliko naglašava Svjetska konferencija religija za mir utemeljena 1970!)...*

*Mnogi će možda prigovarati da se danas više govori o ekonomiji i sociologiji, a sve manje o križu, grijehu i milosti. (Zar nije tako i danas, nakon gotovo pedeset godina?) To je samo prividno tako, jer ne može se govoriti o Bogu, a da se ne govori o čovjeku, ne može se propovijedati Evanđelje, a da se ne sagledavaju njegove praktične posljedice. Svijet i povijest nisu za Crkvu kulise koje se mijenjaju niti publika kojoj ona upućuje riječi. Svijet i povijest daju Crkvi građu za njezin vlastiti život, oni joj daju uvjete za obavljanje njezine misije. Nije li riječ o tome da se Crkva prilagodi ovom vijeku? Riječ je o tome da ona stvarno bude u njemu, da mu pripada. Crkva postoji u svijetu i za svijet. A Božji se ciljevi ostvaruju kroz događaje na ovom svijetu. Bog nas ne poziva na mirovanje, u neku pasivnu sigurnost u kojoj nema napetosti. Pozvani smo da prosuđujemo i izvana i iznutra (intra et extra). I upravo to prosuđivanje čini našu vjeru. Ne samo da prosuđujemo događaje koji dolaze izvana već i ono što je u nama, što prijeti da postane puka navika.*

*Kongres se izjasnio protiv svih oblika rasne diskriminacije kao i svih oblika eksploatacije čovjeka, protiv ratova, za slobodu tiska i informiranja, za ravnopravnost žena na svim područjima pa tako i u krilu Crkve ...*

*S pravom se pitam kako to da u proteklih pedeset godina nije bilo četvrtog kongresa za apostolat laika. Možda zato što onaj treći ni danas nije zastario.*

No, u zadnja dva desetljeća došlo je do tako silnih društvenih promjena da bi kršćansko promišljanje tih promjena bilo itekako nužno i korisno. Rušenjem Berlinskog zida, prestankom hladnoga rata, tzv. demokratizacijom, pojavili su se problemi o kojima nismo mogli ni sanjati. Tko je mogao misliti da će se urušavati moralne vrijednosti, da će kriminalni udio u svjetskoj ekonomiji naprosto prevladati, da će se jaz između bogatih i siromašnih drastično produbiti, da će se države nadmetati u proizvodnji oružja, da će obitelj biti vitalno ugrožena, da će ljudi, unatoč razvijenoj tehnologiji, raditi kao robovi od jutra do mraka, da će priroda biti ugrožena, da će se okoliš nemilice iskorištavati zbog profita političkih oligarhija...

Jesmo li bili naivni kad smo vjerovali u ostvarenje svojih ideala? Meni se često čini da hodam po ruševinama svijeta u koji sam tada vjerovala. Na kome je odgovornost? Ima li smisla bilo kakva borba kad se svotom novca može utjecati ne samo na političare nego i na većinu nas kršćana? Srećom, i u najgorim povijesnim razdobljima, kao što su bili nacizam, fašizam i komunizam, bilo je ljudi koji su znali reći *ne* i *dosta je*. Čuveni nadbiskup Dom Helder Camara,<sup>2</sup> koji je upozoravao na opasnost od multinacionalnih kompanija u vrijeme dok još uopće nismo znali što je to, polagao je nadu u skupine koje je nazivao *abrahamskim manjinama*. Ako nismo potkupljivi, ako želimo dobro vlastitom narodu i cijelom čovječanstvu, mi smo ta manjina koja ipak može mijenjati svijet. Isus je imao samo dvanaest apostola. Imao je doduše božansku snagu koju nitko drugi ne može imati. Ali pokazao je gdje je izvor te snage. Valja se trgnuti i krenuti prema tom izvoru.

---

<sup>2</sup> Dom Helder Camara (1909.-1999.), katolički svećenik, nadbiskup Recifea u Brazilu koji je nakon povratka s Drugoga vatikanskoga koncila (1962.-1965.) siromašnijim seljacima razdijelio zemlju koja je pripadala njegovoj nadbiskupiji, a sam je iselio iz biskupske palače i nastanio se u sakristiji jedne crkve.